

Andrzej F. Dziuba

"Włocławskie dzieje ks. Stefana Wyszyńskiego 1917-1946", Piotr Nitecki, Warszawa 2008 : [recenzja]

Studia Prymasowskie 4, 308-311

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Prezentowany zbiór komunikatów Konferencji Episkopatu Polski z lat 1945-2000 jest ważnym wkładem w systematyzację źródeł kościelnych powojennych dziejów Kościoła katolickiego w Polsce. W pewnym sensie materiały te mogą być także pomocne w badaniach nad dziejami Polski i emigracji. Faktycznie ich treści są ważnym odzwierciedleniem wielu istotnych wydarzeń tamtego czasu, ich prezentacji czy opisu, a przede wszystkim wypowiedzianych opinii. Wiele zawartych tam sformułowań czy ocen pozostaje ważnym świadectwem odpowiedzialności Konferencji, nie tylko na płaszczyźnie eklezjalnej, ale i w odniesieniu do dobra wspólnego, jakim jest Naród, państwo oraz jego wielorakie relacje. Trzeba już dziś zauważyć, że czas wielokrotnie weryfikował te teksty i zawsze na ich korzyść, a więc także i ich autorów oraz całą Konferencję Episkopatu, a w szerszym sensie cały Kościół w Polsce.

Edycja przygotowana przez dr. hab. Jana Żaryna stanowi cenny wkład w całości kształt współczesnych badań wokół powojennych dziejów Kościoła katolickiego i Polski. Odtąd badania na tej płaszczyźnie będą musiały uwzględniać ten zbiór, czyniąc z niego ważny materiał źródłowy oraz badawczy. Ta publikacja wyraźnie pokazuje jak ważne są komunikaty Konferencji Episkopatu Polski. Można w tym kontekście poczynić uwagę, że warto to także dzisiaj pamiętać.

bp Andrzej F. Dziuba

Piotr Nitecki, *Włocławskie dzieje ks. Stefana Wyszyńskiego 1917-1946*, Wydawnictwo im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego Soli Deo. Warszawa 2008, ss. 320.

W dzieje Kościoła w Polsce po II wojnie światowej w szczególny sposób wpisane są życie i posługa kard. Stefana Wyszyńskiego. Zwłaszcza jego posługa prymasowska urosła do rangi nie tyle niesionego urzędu czy godności, i bardziej misji służebnej, w którą był zaangażowany ze szczególnym oddaniem. Było to szerokie zatroskanie, które dodatkowo wyostrzyły ówczesne okoliczności. Wszystko to sprawiło, że prymas Wyszyński stał się wręcz do pewnego stopnia postacią pomnikową.

Z tych zapewne racji, ale także i innych, osoba Stefana kardynała Wyszyńskiego jest szczególnie chętnie poddawana badaniom i studium naukowym. To moc prac dyplomowych (m.in. magisteria, doktoraty i habilitacje), liczne studia szczegółowych kwestii, a także odniesienia w bardziej ogólnych pracach. Powstało także wiele opracowań popularno-naukowych. Jest wręcz niemożliwe zestawienie bibliograficzne w tej materii.

Dobrze się stało, że ks. prał. prof. dr hab. Piotr Nitecki z Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu zajął się wrocławskim okresem życia ks. Stefana Wyszyńskiego. Autor jest wybitnym specjalistą w zakresie katolickiej nauki społecznej oraz nauczania społecznego Kościoła. Jest autorem wielu prac książkowych m.in. *Socjalizm, komunizm i ewangelizacja* (Suwałki 1994), *Ksiądz Stefan Wyszyński, student Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w latach 1925-1929* (Lublin 2006) oraz artykułów. Jest niezwykle aktywnym uczestnikiem konferencji i sympozjów naukowych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych.

Całość książki otwiera cytat fragmentu z testamentu Ojca Świętego Jana Pawła II (s. 5) oraz przedmowa abp. Mariana Gołębiewskiego, metropolity wrocławskiego i wielkiego kanclerza PWT we Wrocławiu (s. 7-9). Tutaj zamieszczono także spis treści (s. 11-12). Po wstępie (s. 13-19) książka podzielona została na 12 rozdziałów, a niektóre z nich jeszcze na mniejsze zespoły treściowe.

Chyba nie jest celowe przywoływanie szczegółowego *curriculum vitae* ks. Stefana Wyszyńskiego. Dlatego w celu ukazania schematu książki warto zapewne podać tytuły poszczególnych rozdziałów: 1. *Droga ku kapłaństwu (1917-1924)* (s. 21-45); 2. *Początki kapłańskiej posługi (1924-1925)* (s. 46-58); 3. *Studia na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (1925-1929)* (s. 59-95); 4. *Podróż naukowa na zachód Europy (1929-1930)* (s. 96-110); 5. *Wikariat w Przedczu (1930-1931)* (s. 111-117); 6. *Posługa naukowo-dydaktyczna w seminarium duchownym (1931-1939)* (s. 118-148).

Dalsze rozdziały noszą następujące tytuły: 7. *Praca redakcyjna w „Ateneum Kapłańskim” (1931-1939)* (s. 149-165); 8. *Działalność chrześcijańsko-społeczna (1931-1939)* (s. 166-185); 9. *W Prymasowskiej Radzie Społecznej (1938-1939)* (s. 186-194); 10. *Czas wojny i okupacji (1939-1945)* (s. 195-235); 11. *Lata powojennej odbudowy (1945-1946)* (s. 236-266); 12. *Ku biskupstwu (1946)* (s. 267-282). Plan ten to jednocześnie schematyczne przywołanie kolei życia, a w wielu elementach także i sygnalne wskazanie na przejawy posługi kapłańskiej ks. Stefana Wyszyńskiego we wrocławskim okresie.

Po zakończeniu (s. 283-290) zamieszczono jeszcze w kolejności bibliografię (s. 291-310), indeks osób (s. 311-319), modlitwę o beatyfikację kardynała Stefana Wyszyńskiego (s. 320).

Prezentowana praca obejmuje zatem lata 1917-1946. Zresztą sam Autor wyraźnie podkreśla, do pewnego stopnia asekurując się w zakresie ewentualnych krytyk: „Założeniem niniejszej publikacji jest przedstawienie wrocławskiego okresu życia prymasa Wyszyńskiego w sposób możliwie pełny, tak by uwzględniała ona wszystko, co przy aktualnym stanie wiedzy i dostępie do źródeł można powiedzieć na ten temat” (s. 18). Zrozumiałe wydaje się, że słusznie, w celu

wyraźniejszego ukazania niektórych prezentowanych faktów, można napotkać odwołania i do innych okresów życia i działalności ks. Wyszyńskiego.

Ten okres życia późniejszego prymasa Polski był dotąd mało opracowany. Pojawiły się raczej szczegółowe materiały, zwłaszcza przyczynkarskie lub wskazywano na niego w innych całościowych pracach, np. Andrzeja Micewskiego czy Petera Rainy. Obecnie ukazała się udana próba, która jednak z czasem będzie z pewnością nadal uzupełniana i ubogacana. Trzeba tutaj przywołać tekst z przedmowy, pióra abp. M. Gołębiewskiego: „Jestem szczerze wdzięczny ks. prof. Piotrowi Niteckiemu za podjęcie tego tematu i za solidne jego opracowanie” (s. 9). Sam autor tych słów był do momentu święceń biskupich kapłanem diecezji wrocławskiej. Taka ocena jest w pełni uzasadniona.

Autor umiejętnie wykorzystał wskazaną bibliografię, którą podzielił na źródła i opracowania. Źródła z kolei na źródła drukowane i niepublikowane oraz wybrane zbiory tekstów kard. Stefana Wyszyńskiego. Wśród źródeł drukowanych sięgnął do zbiorów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Instytutu Prymasowskiego Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie, Archiwum Prymasa Polski w Gnieźnie, Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego Księży Salezjanów w Łądzie, Archiwum Diecezji Wrocławskiej, Zgromadzenia Sióstr Wspólnej Pracy we Wrocławku, Parafii Świętej Rodziny w Przedczu, Instytutu Pamięci Narodowej, Biblioteki Seminarium Duchownego we Wrocławku oraz Archiwum Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Służebnic Krzyża w Laskach.

W tym kontekście warto przytoczyć kolejną uwagę autora przedmowy: „Podziwiam dociekliwość Autora w docieraniu do źródeł i rozproszonych w różnych miejscach dokumentów oraz bardzo cenię właściwą i solidną ich interpretację” (s. 8). Ważne jest wskazanie na interpretacje, które w przypadku ks. Stefana Wyszyńskiego są dość zróżnicowane, zwłaszcza z perspektywy czasu. Autor nie wskazuje m.in. na zbiory Sekretariatu Prymasa Polski czy Sekretariatu Episkopatu Polski, ponieważ nadal nie są one w pełni dostępne. Należy zaś sądzić, że znajdują się tam interesujące materiały. Odwoływanie się do *Pro memoria* kard. Wyszyńskiego w zbiorach Instytutu Prymasowskiego sugeruje, iż Autor nie sięga do oryginału tylko do jednego z przepisanych tekstów.

Dwukrotnie Autor wskazuje na pobyty ks. Wyszyńskiego w rejonie Łowicza (s. 233-235). Szkoda, że nie podano bliższych szczegółów, zwłaszcza że na ten temat powtarzanych jest wiele różnych informacji, które wykraczają poza przywołane w przypisach odniesienia. Oczywiście, w kontekście całości opracowania to być może drobny szczegół.

Do książki zakradły się nieścisłości czy błędy, które zapewne są efektem niestaranności korektorskiej, np. pytanie o pisownię Emilia Paderewska-Chruścic-

ka (s. 177, 316). Przy serii W nurcie zagadnień posoborowych nie podano redaktora B. Bejzego. Zwłaszcza w przypisach Autor stosuje skróty, których nie wyjaśnia np. WTK (s. 295), SPTK (s. 27, 30), EK (s. 28, 30), SBKSP (s. 28, 30), PSB (s. 30). Szkoda, że w bibliografii nie podano wykazu przywoływanych dokumentów nauczania kościelnego, a zwłaszcza papieży.

W interpretacjach, uogólnieniach czy stawianych hipotezach Autor dość często ulega jednak wizji perspektywicznej. Późniejsze koleje życia i działalności wydają się pewną barierą, która nadaje pewne opcje i rzutuje na rozpoznanie wcześniejszych faktów. Wydaje się zatem, że niezbędne są tutaj dalsze badania i próby analiz, które pozwolą pójść jeszcze głębiej i dalej, zwłaszcza że dość powszechnie przyjmuje się znaczący wpływ tego okresu na późniejsze życie i posługę kard. Wyszyńskiego.

Prezentowane opracowanie stanowi ważny przyczynek do jeszcze bardziej precyzyjnej biografii Prymasa Tysiąclecia. Ważne jest sięgnięcie do pierwowocin jego kapłaństwa, które w zasadniczym stopniu dojrzało i było spełniane w diecezji włocławskiej oraz jakby z jej mandatu. Dobrze ukazano złożoność tamtejszego środowiska, także w płaszczyźnie kościelnej. Tego ostatniego elementu nie można pomijać, choć jest to sfera dość specyficzna, ale nie obojętna w kształtowaniu osobowości ks. Stefana Wyszyńskiego.

Studium ks. prof. Piotra Niteckiego nacechowane jest dużym ładunkiem emocji. Sam wskazuje na to już we wstępie. Czy to jednak jest dobra droga kreślenia biografii? Odpowiedź zdaje się sugerować zarówno odniesienie akceptujące, jak i budzące wątpliwości. Ich swoiste przemieszanie pozwala odczytać wiele elementów życia kard. Wyszyńskiego, być może głębiej i pełniej. To jednak zależy już od indywidualnego odbioru poszczególnego czytelnika.

bp Andrzej F. Dziuba

W poszukiwaniu dobra. Książka napisana przez uczniów należących do Koła Przyjaciół Patrona pod kierunkiem Iwony Czczot. Szkoła Podstawowa Nr 49 im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego – Prymasa Tysiąclecia w Białymstoku, Białystok 2008, ss. 264.

Dzieje Kościoła katolickiego w Polsce niezwykle twórczo wpisały się w dzieje Polski, a ich szczególnym, osobowym znakiem jest osoba Prymasa Polski. To wyjątkowy tytuł kościelny od czasów Mikołaja Trąby, uzyskany na soborze w Konstancji. W polskich dziejach nabrał on szczególnego znaczenia i *de facto* odgrywał bardzo ważną rolę. Oczywiście, na przestrzeni dziejów fenomen ten